

Bir Adamın Fazlalıkları

Berfin Nida Öztürk

I. ENVANTER

Ömer Varlık, kendisinde fazlalık bulunduğunu ilk kez bir pazartesi sabahı öğrendi. Sağ elini uzatıp musluğu açtığı sırada lavabonun kenarında ikinci bir sağ el gördü. El kendisine aitti; aynı tırnaklar, aynı boğumlar, yüzük parmağının dibindeki aynı çocukluk yanığı. Yalnızca biraz daha kararlıydı. Musluğu Ömer’den önce çevirdi, suyun sıcaklığını ayarladı, sonra havluya uzanıp kurulandı.

Ömer aynaya baktı. Omuzlarında iki kol vardı. Fazladan olan kolun nereden çıktığı belli değildi. Bazen gömleğinin sol cebinden, bazen sırtından, bazen de koltuğun minderleri arasından beliriyordu. Duruma korkunç demek kolaydı; Ömer’in asıl canını sıkan, fazladan elin diş macununun kapağını kendisinden daha düzgün kapatmasıydı.

İlk gün işe gitmedi. Hastaneyi aradı. Randevu sisteminde “fazla organ” diye bir bölüm bulunmadığından ortopediyle plastik cerrahi arasında yirmi iki dakika geçirildi. Sonunda bir sekreter, “Büyüme mi, çoğalma mı?” diye sordu. Ömer, “Farkını bilmiyorum,” dedi. Sekreter iç çekti: “Hastalar da hiçbir şeyi hazırlıklı söylemiyor.”

Öğlen annesi aradı. Ömer olanları anlattıktan sonra uzun bir sessizlik yaşandı. Kadın yalnızca, “Ben sana çocukken çok el üstünde tutuldun derdim,” dedi. Ardından aynı mahalleden bir doktorun numarasını verdi. Ömer telefonu kapatınca üçüncü el masadaki kırıntıları toplamaya başladı. Çalışkandı, müdahaleciydi ve kendisini gereksiz hissettirmekte olağanüstü yetenekliydi.

Akşamüstü kapıda bir zarf buldu. Üzerinde belediye amblemi ve kalın harflerle “KİŞİSEL FAZLALIK TESPİTİ” yazıyordu. İçinden tek sayfa çıktı: “Sayın Ömer Varlık, mevcut benlik stokunuzda bir adet izinsiz artış saptanmıştır. Artışın yedi iş günü içinde bildirilmesi, ayrıştırılması veya toplumsal kullanıma sunulması gerekmektedir.” En alttaki açıklama daha da küçüktü: “Bildirilmemiş fazlalıklar sahibini kendiliğinden eksiltmez.” Ömer bu cümleyi birkaç kez okudu. Neden bir insanı özellikle rahatlatmak için yazılmış bir cümlenin korkutucu olabildiğini düşündü.

II. FAZLALIK MASASI

Fazlalık Masası, belediyenin yer altındaki iki otopark katı arasında bulunuyordu. Asansörün düğmelerinde eksi ikiyle eksi üç vardı ama arada duran kata ilişkin hiçbir işaret yoktu. Ömer’in fazladan eli, asansör düğmelerine aynı anda iki kez basınca kabin istemeye istemeye durdu. Kapı açıldığında floresanların altında bekleyen onlarca insan gördü.

Bir kadının iki ayrı kahkahası vardı. Güldüğünde biri ağzından, diğeri çantasından geliyordu. Kuyruktaki yaşlı bir adam fazladan bir pazartesi taşıyordu; pazartesi küçük, gri bir köpek gibi pantolon paçasına dolanmıştı. Genç bir kadın kendisine ait olmayan bir hatırayla gelmişti: Hiç gitmediği deniz kenarında, hiç tanımadığı bir çocuğa yüzmeyi öğretmişti. Hatıra ıslandıkça elbisesinin eteği de ıslanıyordu.

Bankodaki memur, Ömer’in koluna bakmadan dosyayı aldı. “Gereksiz mi, işlevsel mi?” diye sordu. Ömer cevap veremedi. Memur üçüncü eli iki dakika denemek istedi. El çekmeceleri açtı, birbirine yapışmış formları ayırdı, zımba makinesinin sıkışan telini çıkardı. Memurun yüzüne ilk kez hayranlık geldi. “İşlevsel,” dedi. “Çok işlevsel.”

“Ben böyle olmasını istemedim,” dedi Ömer.

“İstenmiş olması şart değil. Fayda esastır.”

Memur önüne üç seçenek koydu: saklamak, satmak, bağışlamak. Saklamak vergiliydi; satmak için eksper gerekliydi; bağışlamak ise “toplumsal sorumluluk puanı” kazandırıyordu. Ömer bir uzvunu kamu yararına bırakmanın ne demek olduğunu sordu. Memur, “Kendiniz kullanmadığınız takdirde, başkaları kullanabilir,” dedi. Ömer, kendi hayatında kullanmadığı birçok şey düşündü: yarım kalan öfkesini, cevap vermediği telefonları, üniversitede bıraktığı piyano derslerini. Hiçbirinin belediyeye bu kadar cazip görüneceğini sanmıyordu.

“Peki benim ihtiyacım olursa?” diye sordu.

Memur uzun bir liste çıkardı. “Başvuru yaparsınız. Müsait olursa geri verilir.”

“Geri verileceği kesin değil mi?”

“Beyefendi, hiçbir şey kesin değildir. Biz de bu yüzden devlet dairesiyiz.”

III. ÖDÜNÇ VERİLEN ŞEYLER

Ömer elini bağışlamadı. Eve götürdü, ceketinin içine sakladı, gece yatağın yanında bir sandalyeye oturttu. Sabah kalktığında el sandalyenin altına kaçmış, bütün düğmelerini yeniden dikmişti. İşyerine gittiğinde bilgisayarında önceki haftadan biriken e-postaların yanıtlandığını gördü. Yanıtlar yerindeydi, kibar ama itiraz eden bir tondaydı; Ömer’in yıllardır yazıp sonra sildiği cümlelere benziyordu.

Müdürü Fırat Bey onu odasına çağırdı. “Dün ilk kez çok net bir sınır çizmişsin,” dedi. “Olgunlaşmana sevindim.” Ömer hangi sınırı çizdiğini sordu. Müdür bir e-postayı okudu: “Verdiğiniz süre gerçekçi değil. İşin doğru yapılması için iki güne ihtiyacım var.” Ömer daha önce böyle bir cümle kurmamıştı. Müdür masaya eğildi: “Bundan sonra senden bunu bekliyoruz.” Böylece fazladan bir el, Ömer’in işyerindeki standartlarını kalıcı olarak yükseltmiş oldu.

Bir hafta sonra başka bir fazlalık çıktı. Ömer mutfakta kızarmış ekmeğin kokusunu alırken kendisine ait ikinci bir çocukluk anısı hatırladı. İkisinde de sekiz yaşındaydı; ikisinde de babası aynı gün evden ayrılıyordu. Fakat bir anıda babası çıkarken başını okşamıştı, ötekinde kapıyı çarpmıştı. İkisi de o kadar canlıydı ki hangisinin doğru olduğunu seçemedi.

Annesini aradı. “Babam giderken ne yaptı?” diye sordu.

“Kimsenin işine yaramayan şeyleri şimdi niye karıştırıyorsun?”

Ömer, “Çünkü iki ayrı şekilde hatırlıyorum,” dedi.

Kadın bir süre sustu. “Biri olmuştur,” dedi. “Öbürüne ihtiyacın olmuş olabilir.”

O akşam Ömer, Fazlalık Masası’ndaki genç kadını düşündü. İnsan zihni bazen olayın kendisini değil, dayanılabilir bir şeklini saklıyordu. Fakat belediye, bütün bunlara birer stok kalemi muamelesi yapıyordu. Bu fikir ona önce komik geldi. Sonra korkutucu. En sonunda da tanıdık. İnsanlar birbirlerinin hikâyelerini yıllardır benzer biçimde sayıp döküyordu zaten.

Ertesi sabah üçüncü bir fazlalık belirdi: Ömer’in kendisine ait olmayan bir “hayır” sözcüğü vardı. Sözcük, dilinin altında küçük bir metal para gibi duruyordu. Her kullanışında çınlıyor, karşısındaki insanda anlaşılmaz bir saygı uyandırıyordu. Ömer önce bunu şaşırtıcı buldu. Sonra işine yaradı. Fırat Bey cumartesi çalışmasını istediğinde bir kez “Hayır,” dedi; kimse onu kovmadı. Kasiyer ihtiyacı olmayan kart teklif ettiğinde “Hayır,” dedi; sıra ilerledi. Babası yıllar sonra buluşmak istediğinde “Bugün değil,” dedi; dünyadan hiçbir parça kopmadı.

Fazlalık diye sınıflandırılmış şeylerin bir kısmı, Ömer’in hayatında yıllardır eksik bırakılmış şeylerdi.

IV. FAZLALIK PAZARI

Belediye bir ay sonra ilk Fazlalık Pazarı'nı açtı. Eski otobüs terminali renkli flamalarla süslendi. Girişteki afişte "SİZDE ÇOK OLAN, BAŞKASINA YETER" yazıyordu. İçeride insanlar birbirlerinin fazladan özelliklerini inceliyor, pazarlık yapıyor, takas fişi dolduruyordu. Fazladan sabrı olan bir kadın bunu bir öğretmene devretmişti. Öğretmen sabrı alır almaz kendi çocuklarına tahammül edemez hâle geldi; belediye, işlemin teknik olarak başarılı olduğunu açıkladı.

Ömer tezgâhları dolaştı. Fazladan cesaret satan bir adam, kendisinde hiç cesaret kalmadığını itiraf ediyordu. Başka biri, fazla bir saatini satmıştı ama alıcı saat yerine sürekli gecikmiş pişmanlıklar yaşıyordu. Bir kadın kendisine ait olmayan bir suçluluk duygusunu elden çıkarmaya çalışıyordu. Kimse satın almak istemedi. İnsanlar suçluluğun gerçek olduğundan şüphe etse bile ona bedava sahip olmayı tercih ediyordu.

Bir görevli Ömer'i tanıdı. "Sizin üçüncü eliniz çok aranıyor," dedi. "Özellikle yoğun dönemlerde belediye arşivi için."

"Veremem," dedi Ömer.

"Peki fazladan hayırınız?"

"Onu da veremem."

Görevli bir an kırıldı. “Toplumdan ayrı mı düşünüyorsunuz kendinizi?”

Ömer ilk kez cevap vermeden önce durmadı. “Toplumun her ihtiyacı benim fazlam olmak zorunda değil.”

Görevli bu cümleyi “bencil kaynak yönetimi” olarak kaydetti. Ömer tezgâhın önünden ayrılırken, yere düşmüş küçük bir kart gördü. Kartta “Birinin sizi anlamasını beklediğiniz otuz yedi dakika” yazıyordu. Kartı çevirdi. Arka taraf boştu. Önce bir şaka sandı, sonra boğazı sıkıştı. Hayatında böyle dakikalar o kadar çoktu ki bir başkasının bunları satışa çıkarması neredeyse hırsızlık sayılabilirdi.

Pazarın sonunda belediye başkanı konuşma yaptı. İnsanları ihtiyaçları olmayan şeylerden arındırarak daha verimli bir şehir kuracaklarını söyledi. Alkışlar yükseldi. Kalabalığın içinden biri, “Peki sonunda elimizde ne kalacak?” diye sordu. Mikrofon o tarafa dönmedi. Sorunun fazlalık sayılıp sayılamayacağı üzerine ertesi hafta komisyon kurulacağı duyuruldu.

V. EKSİLENLER BİRİMİ

Ömer, pazarın ardından beklenmedik bir bildirim aldı: “Biriken fazlalıklarınız nedeniyle eksiklik başvurusu yapma hakkınız doğmuştur.” Başvurunun yapılacağı yer aynı binanın arka kapısındaydı. Levhada “Eksilenler Birimi” yazıyordu. Ömer içeri girdiğinde bütün sandalyeler farklı uzunluktaydı. Masaların çoğunda telefon bulunuyor ama hiçbiri çalmıyordu. Bir memur camın arkasında sessizce ağlıyor, bir başkası gözyaşlarını bezle silmek yerine bir dosyaya damlatıyordu.

Danışmadaki kadın, “Neyiniz eksildi?” diye sordu.

Ömer düşünmek için zaman istedi. Bir süredir bazı şeyler daha kolaydı: itiraz etmek, uyumak, işini bitirmek. Ama tuhaf bir huzursuzluk da hissediyordu. Kendisi için hiç beklenmedik anlarda başkalarının ona ne kadar memnun baktığını fark ediyordu. Üçüncü eli en çok başkaları seviyor, hayır demesini en çok iş arkadaşları takdir ediyor, ikinci çocukluk anısını duyan herkes onu daha olgun buluyordu. Kendisini iyi hissetmesi gereken bir zamandı. Oysa geceleri uzun süre uyanık kalıyor ve gerçek hayatının kim tarafından yaşandığını düşünüyordu.

“Belki sahip olduğum şeylere karar verme hakkım eksildi,” dedi.

Memur hızla yazdı. Sonra durdu. “Bu bir özellik değil, hak,” dedi.

“Aradaki fark nedir?”

“Özellik devredilebilir. Hak devredildiğinde ortada işlem kalır ama sahibi değişir. Biz yalnızca işlemleri saklarız.”

Ömer’in önüne bir dosya koydu. Dosyada, geçmiş yılın en popüler bağışları listeleniyordu: fazladan zaman, fazladan anlayış, fazladan emek, fazladan iyi niyet. Dosyanın sonunda ise en çok başvurulan eksiklikler vardı: dinlenmek, görülmek, reddetmek, hata yapabilmek. Ömer bunların birbirine neredeyse bire bir karşılık geldiğini gördü.

“İnsanların birinden fazla olan şeylerini alıp eksik olanlara veriyorsunuz,” dedi. “Ama eksik olan hep aynı insan mı?”

Memur başını kaldırdı. “Biz buna dağıtım diyoruz. Siz isterseniz başka ad verin.”

Ömer ilk kez belediyenin çözmeye çalıştığı sorunun, çözümün kendisi olduğunu düşündü.

VI. ÜÇÜNCÜ ELİN İSTİFASI

O gece fazladan el, Ömer’i uyandırdı. Yatağın kenarında duruyor, dizlerinin üzerine bıraktığı resmî dilekçeyi gösteriyordu. Dilekçede şu yazıyordu: “Kullanım ilişkimizin sınırları yeniden belirlenmelidir.”

Ömer önce güldü. Sonra elin titrediğini fark etti. Bütün gün onun yerine yazı yazmış, düğme dikmiş, iş yetiştirmiş, apartmanın bozulan zilini tamir etmişti. Bir uzuv için bile fazla mesai sayılabilecek kadar çalışmıştı. El, kalemi kavrayıp bir satır daha ekledi: “Ben de yalnızca faydalı olmak istemiyorum.”

Ömer mutfağa gidip üçüncü eline çay koydu. Fincanı tutabildiğini görünce masaya iki sandalye çekti. “Peki ne yapmak istersin?” diye sordu. El parmaklarıyla pencereyi gösterdi. Ömer pencereyi açtı. Rüzgâr içeri girdi. Üçüncü el uzun süre yalnızca havayı hissetti. Bu, bütün haftanın en iyi yapılmış işi gibi göründü.

Ertesi sabah belediyeye birlikte gittiler. Ömer bir dilekçe verdi: “Fazlalık olarak kayda alınan şeylerin kendi isteklerini açıklama hakkının tanınmasını istiyorum.” Memur dilekçeyi okuyup şaşırdı. “Elinizin hukuki kişiliği mi var?” diye sordu.

“Yoksa neden dilekçe yazabildiğini değil, neden istemediği işi yapmak zorunda olduğunu soralım.”

Birim müdürü çağrıldı. Dosyaya bakarak, “Bu durum emsal oluşturabilir,” dedi. Ömer, “Umarım,” diye cevap verdi. Müdürün yüzünde önce korku, sonra bürokratik bir kararlılık belirdi. Bir komisyon kurmayı önerdi. Ömer kabul etmedi. Üçüncü el memurun kalemini nazikçe bıraktırıp masaya şu cümleyi yazdı: “Komisyon siz olun. Ben bugün çalışmıyorum.”

Binada küçük bir huzursuzluk başladı. Eksiklerin üstüne fazla şeyler ekleyerek kurulmuş bütün düzenler, bir gün fazlalıkların dinlenmek istemesi ihtimaline karşı hazırlıksızdır. Müdür, güvenliğe seslenmek üzereydi ki iki kat aşağıdan bir kahkaha duyuldu. Çantasından kahkaha çıkan kadın, kahkahasını ilk kez kendisi için kullanıyordu. Sonra başka sesler de yükseldi. Köpek gibi dolaşan pazartesi, memurun bacağına yapışmayı bırakıp koridorda uyudu. Hiç yaşanmamış hatırasını taşıyan kadın, o hatırayı ispatlama ihtiyacından vazgeçti. Binanın ışıkları bir an titredi. Hiçbir şey yıkılmadı.

VII. KALAN ŞEY

Komisyon kurulmadı. Belediye bunun yerine “Bireysel Envanterlerin Gönüllü Gözden Geçirilmesi” başlıklı bir duyuru yayımladı. Kimse böyle bir duyurunun ne anlama geldiğini tam olarak anlayamadı. Ancak Fazlalık Masası’nın önündeki kuyruk ilk kez azaldı. İnsanlar ellerindeki şeyleri teslim etmek yerine onları ne için taşıdıklarını düşünmeye başlamıştı. Bir kısmı yine bağış yaptı. Bir kısmı sakladı. Bazıları elinde fazladan ne bulunduğunu söylemek istemedi. Kayıtlarda bunlar “belirsiz tercih” olarak işaretlendi. Şehir, belirsizliğe alışmakta güçlük çekse de zamanla bunun bütçeyi etkilemediği anlaşıldı.

Ömer’in üçüncü eli kaldı. Fakat artık durmadan çalışmıyordu. Bazen bulaşıkları topluyor, bazen pencere kenarında güneşe uzanıyor, bazen de saatlerce hiçbir şey yapmıyordu. Ömer, işyerindeki e-postaları kendisi yazmaya başladı. İlk başta cümleler korkak ve uzundu. Sonra kısaldı. Bazı günler geri adım attı, bazı günler haklıyken özür diledi. Yine de her cümlenin sahibinin kendisi olduğunu bilmek, kusursuz olmasından daha değerliydi.

İkinci çocukluk anısı kaybolmadı. İki farklı sahne yıllarca yan yana durdu. Ömer, babasının kapıyı nasıl kapattığına karar vermekten sonunda vazgeçti. Onun yerine o günden sonra evin içinde ne hissettiğini hatırlamaya çalıştı. Kesinlik gelmedi ama anı ilk kez daha hafifledi. Hayır sözcüğü ise metal para gibi çınlamayı bıraktı. Artık söylenince yalnızca bir kelimeydi. Ömer, bunun da iyi bir gelişme olduğuna karar verdi.

Bir akşam belediyeden son bir zarf geldi. “Denetimde iki fazla nesne ve bir fazla davranış tespit edildi. Nihai envanter için lütfen beyan veriniz.” Ömer kâğıdı masaya koydu. Üçüncü el kalemi aldı ama yazmadı; yalnızca ona uzattı. Ömer uzun süre boş forma baktı. Sonra tek cümle yazdı: “Bunların hepsi benim, ama hiçbirini yalnızca işe yaradıkları için tutmuyorum.”

Zarfı postaya vermeden önce mutfağa gitti, kendine bir bardak su doldurdu. Tam içecekken üçüncü el de bir bardak aldı. İkisi yan yana, pencerenin önünde durdu. Sokakta bir adam kalabalığa yol sormaya çalışıyor, kimse durmuyordu. Ömer bir an aşağı inip yardımcı olmayı düşündü. Sonra durdu. Belki adam birazdan birini bulacaktı; belki de yönünü kendi seçmek istiyordu. Her yabancıya yetişmek, iyi bir insan olmanın şartı değildi.

Üçüncü el pencereyi usulca kapattı. Ömer bu kez onun yerine yapabileceği bir iş aramadı. Yalnızca ikisinin de yorulmuş olabileceğini düşündü. Ev, uzun zamandır ilk kez bir insanın bütün fazlalıklarını barındıracak kadar değil, hiçbirini açıklamak zorunda kalmayacağı kadar geniş görünüyordu.